ચોપાઇ- ત્યારે બોલિયા સરવે સંત, તમે સાંભળો શ્રી ભગવંત ।
વેદ વાળ્યા મત્સ્ય તન ધારી, શંખાસુરને માર્યો મુરારી ॥૧॥
શંખાસુર હતો મહાબળી, પેચ પ્રાકમે પૂરણ વળી ।
તેને કામ ક્રોધે મળી માર્યો, લોભ મોહ આગળ્યે એ હાર્યો ॥૨॥
એવા કામ લોભ ને જે ક્રોધ, મહા જબર છે જગજોધ ।
તેને જીતી કર્યો જેજેકાર, એથી કોણ મોટો અવતાર ॥૩॥
ધરી કમઠરૂપ સુજાણ, મથ્યો મંદ્રાચળ તે મેરાણ ।
દેવ દાનવે નેતરું તાણી, બળે વલોયું સમુદ્રપાણી ॥૪॥
એવા સુર અસુર બળિયા, તેને પણ કામ ક્રોધે ગળિયા ।

એવા કામ ક્રોધ લોભ ભારી, સુરાસુર મુક્યા જેણે મારી ॥૫॥
તેનો નાશ કર્યો નિરધાર, તેથી કોણ મોટો અવતાર ।
ધરી વરાહરૂપ મહારાજ, હણ્યો હિરણ્યાક્ષ પૃથવી કાજ ॥૬॥
હિરણ્યાક્ષ મહા બળવંત, બહુ પ્રાક્રમી યુધ્ધે અત્યંત ।
લઈ ગદા ગયો સ્વર્ગલોક, દેખી દેવ પામ્યા બહુ શોક ॥૭॥
લાગ્યો ભય ભાગ્યા સહુ સુર, દઈ ડારો ને વળ્યો અસુર ।
પછી કઈ કાળ સિંધુમાં ફર્યો, લેરી સાથે ગદા યુધ્ધ કર્યો ॥૮॥
ત્યાંથી ગયો વરુણને પાસ, માંહિ દુષ્ટ ને ઉપર દાસ ।
જોડી હાથ જાચ્યો યુદ્ધ જાણો, તે વરુણથી નવ અપાણો ॥૯॥
એવો મહાબળિયો જોરાણ, તે પણ કામ ક્રોધનો વેચાણ ।
એવા કામ ક્રોધ લોભ લોંઠા, જેણે સહુને કર્યા પારોંઠા ॥૧૦॥
એવા કામાદિ કર્યો સંહાર, એથી કોણ મોટો અવતાર ।
ધરી નૃહરિરૂપ અનૂપ, માર્યો હિરણ્યકશિપુ ભૂપ ॥૧૧॥
હિરણ્યકશિપુ મહા બળવાન, કરી તપ થયો ભગવાન ।
મહાતપે તેજે પરતાપી, લીધું રાજ્ય ઇંદ્રનું ઉત્થાપી ॥૧૨॥
આપ તપ બળે કરી ભૂપ, થયો દશ દિગપાલરૂપ ।
ઓગણપચાસ વાયુ અનૂપ, થયો તે બાર સૂર્ય સ્વરૂપ ॥૧૩॥
અષ્ટ વસુ વળી લોકપાળ, થયો સર્વે રૂપે તે ભૂપાળ ।
લોકપાળ ગુણ પોતે ગ્રહિ, યજ્ઞભાગ લિયે આપે જહિ ॥૧૪॥
એવો હતો પ્રાક્રમી જે અતિ, તેને મોહ લોભે લીધો જીતી ।
કામ ક્રોધ મન ઈન્દ્રિસાથ, એને આગળ વરત્યો અનાથ ॥૧૫॥
એવા કામ ક્રોધ લોભ મોહ, મન ઈન્દ્રિય આદિ જે સંમોહ ।
તેને વશ કર્યા છે આ વાર, એથી કોણ મોટો અવતાર ॥૧૬॥
વામનરૂપ ધરીને દયાળ, કરી ઇંદ્રતણી પ્રતિપાળ ।
ઇંદ્ર સુરતણો અધિપતિ, જેને ઘેર શચી જેવી સતી ॥૧૭॥
તેને પણ કર્યો કામે કંગાલ, ઋષિઘેર જઈ થયો બેહાલ ।
એવા કામાદિક જે કરૂર, જેથી બચ્યા નહિ સુરાસુર ॥૧૮॥

એવા પાપીનો કીધો પ્રહાર, એથી કોણ મોટો અવતાર ।
ધરી પરશુરામ અવતાર, માર્યા ક્ષત્રિય એકવીશ વાર ॥૧૯॥
કર્યું તાત હેત એહ કાજ, હતા તાત તને તપિરાજ ।
હૈહયે કર્યું એવું કામ, બીજા જીવનું શું પુછો નામ ॥૨૦॥
એવો ક્રોધ વા કામ કે લોભ, એણે સહુનાં મન કર્યાં ક્ષોભ ।
તેનો શોધીને કર્યો સંહાર, એથી કોણ મોટો અવતાર ॥૨૧॥
શ્રીરામજી અવતાર ધારી, માર્યો રાવણ મહા અહંકારી ।
રાવણ તપે પામી વરદાન, થયો બહુ અજીત બળવાન ॥૨૨॥
જીત્યો સ્વર્ગ મૃત્યુ ને પાતાળ, થયો મહા અભિમાની ભૂપાળ ।
જીત્યા બ્રહ્મા ઇંદ્ર સુર સર્વ, રહ્યો નહિ કોઈનો તે ગર્વ ॥૨૩॥
જીત્યો ધન પવન જમરાય, જીત્યા નવગ્રહ ને જરાય ।
એવો મહાબળી અહંકારી, તેને લીધો કામ ક્રોધે મારી ॥૨૪॥
તે કામ ક્રોધનો આણ્યો અંત, તેને કોણ ન કહે ભગવંત ।
કર્યાં કૃષ્ણે ચરિત્ર અપાર, બહુ દુષ્ટનો કર્યો સંહાર ॥૨૫॥
દુષ્ટ હતા બહુ બળવંત, પ્રાક્રમી ને માયાવી અત્યંત ।
આપ જોરે જીતી સહુજન, થયા પૃથ્વીએ પોતે રાજન ॥૨૬॥
જરાસંધ શિશુપાળ આદિ, અનમ્ર અહંકારી અનાદિ ।
જેની નમતિ નહિ પરછાય, મહા અભિમાની મનમાંય ॥૨૭॥
તેને કામ ક્રોધે લોભે મળી, નાખ્યા મોહ મમતાએ દળી ।
એવા કામ ક્રોધાદિક કોટા, જેને આગે હાર્યા છોટા મોટા ॥૨૮॥
એવા દુષ્ટ જે થકી હણાય, તેતો સર્વથી મોટા ગણાય ।
કામ ક્રોધ લોભ જે ચંડાળ, એથી ભુંડું થાય તતકાળ ॥૨૯॥
સ્વર્ગલોક થકી પાછા પાડે, વિધિલોકથી મૂળ ઉખાડે ।
પાડે વૈકુંઠલોકથી વળી, પાડે અન્ય લોક થકી મળી ॥૩૦॥
જે જે પ્રાપતિ માંહિથી પડ્યા, તેહ સર્વને એ શત્રુ નડ્યા ।
માટે એને દિયે જે વિદારી, તેતો અવતારના અવતારી ॥૩૧॥
સૂક્ષ્મદૃષ્ટિવાળાને એ સુજે, સ્થૂળદૃષ્ટિવાળા તે ન બુજે ।

માટે આજ છે વાત અલેખે, જાડી બુધ્ધિવાળા તે ન દેખે ॥૩૨॥
આગે થયા જેજે અવતાર, કર્યો દૈવી જીવનો ઉધ્ધાર ।
દૈવી આસુરી સંપત્તિવાળા, આજ સહુને કર્યા સુખાળા ॥૩૩॥
સાત્ત્વિક રાજસી તામસી જન, આજ સહુને કર્યા પાવન ।
જે કોઈ ધ્યાન ધારણા સમાધ્ય, પામ્યા તમથી જીવ અગાધ્ય ॥૩૪॥
નાડી પ્રાણનો કરી નિરોધ, કર્યો બહુ પ્રકારનો બોધ ।
અંતર ફેરવી આશ્રિત કીધા, બહુ જીવને શરણે લીધા ॥૩૫॥
અજજંઘથી થયા અદેવ, હતા જગે ગુરુ શિષ્ય એવ ।
યક્ષ રક્ષ જે અજે ઉપાવ્યા, પાછા તેહ મળી ખાવા આવ્યા ॥૩૬॥
બલિબગાસે નારી ત્રણ બની, પુંશ્ચલી ને સ્વૈરિણી કામિની ।
એવા ગુરુ શિષ્ય ને સંસારી, વળી ત્રણ પ્રકારની નારી ॥૩૭॥
એવા જીવ ઉધ્ધારિયા કઈ, માટે કહું હું મોટપ્ય સહિ ।
આજ પ્રકટાવ્યો છે પ્રતાપ, એવો આગળ્યે ન કર્યો આપ ॥૩૮॥
આજ જનને આપ્યાં જે સુખ, તેતો કહ્યું જાય કેમ મુખ ।
સર્વ થકી પાર છો મહારાજ, તે અમને મળ્યા તમે આજ ॥૩૯॥
દર્શ સ્પર્શ તમારું તે ક્યાંથી, થોડે ભાગ્યે કરી થાતું નથી ।
જાણ્યે અજાણ્યે જોડે જે હાથ, તે જન કેદિ ન થાય અનાથ ॥૪૦॥
અજાણ્યે કરે અમૃતપાન, તોય અમર કરે નિદાન ।
પારસ સ્પરશે લોહ અજાણે, થાય કંચન જગત જાણે ॥૪૧॥
રવિ મળે રહે નહિ રાત, જળપાને પિયાસનો પાત ।
જેમ અજાણે અગ્નિને સંગે, શીત વ્યાપે નહિ વળી અંગે ॥૪૨॥
તેમ સ્પરશતાં પૂરણ બ્રહ્મ, જાય કોટિ જનમનાં કર્મ ।
થાય અભય જન તે અંગે, પ્રકટ પુરુષોત્તમ પ્રસંગે ॥૪૩॥
શશિમાંયથી વરસે આગ્ય, રવિ કરે કિરણનો ત્યાગ ।
વિદ્યુતમાંહિથી વહની વટે, ચંદનમાંથી શિતળતા ઘટે ॥૪૪॥
શૂન્ય તજે તે શબ્દ પ્રસંગ, વાયુ તજે સ્પરશ અંગ ।
તજે તેજ રૂપ રસ તોય, તજે ગંધ પૃથવીને જોય ॥૪૫॥

એમ થાય કોઈ કાળે વળી, એવી વારતા નથી સાંભળી ।
પણ કદાચિત એમ હોય, હરિ મળ્યે અભદ્ર ન તોય ॥૪૬॥
વસુધાનું વેજું કોઈ કરે, તેની ચોટ ઠાલી કેમ ઠરે ।
તેમ પુરુષોત્તમ સ્પરશે, તેનું અકાજ કહો કેમ હશે ॥૪૭॥
કોઈ રીત્યે પુરુષોત્તમ ભજે, તેનું અકાજ ન હોય રજે ।
કામભાવે ભજી વ્રજનાર, માત તાત તજી પરિવાર ॥૪૮॥
સનેહે વસુદેવ દેવકી, દુષ્ટ ભાવે કરી ભજી બકી ।
ભયે ભજીયો કંસ ભૂપાળ, વૈરદ્વેષે ભજ્યો શિશુપાળ ॥૪૯॥
સખાભાવે ભજ્યા અરજુને, ભક્તિભાવે ભજ્યા નારદજને ।
દાસભાવે હનુ ને ખગેશ, સ્નેહભાવે યુધિષ્ઠિર નરેશ ॥૫૦॥
એતો સર્વે પામ્યા સુખ અંગે, રહી પ્રકટને પરસંગે ।
પુરુષોત્તમ પ્રકટ હોય જ્યારે, ક્રિયા સાધન ન લેવું ત્યારે ॥૫૧॥
આપે દરશ સ્પરશ દઈ, કરે ભવપાર જીવ કઈ ।
માટે આજ પુરુષોત્તમ તમે, નિશ્ચય કરીને જાણ્યા છે અમે ॥૫૨॥
વળી કોટિ કોટિ રવિ શશિ, તેના તેજ સમૂહનો રાશિ ।
વળી પ્રકૃતિ પુરુષથી ઈનામ, એવું અક્ષરબ્રહ્મ જે ધામ ॥૫૩॥
તેમાં બ્રહ્મરૂપ જે સકળ, કોટિ કોટિ મુક્તનાં મંડળ ।
તેને મધ્યે રહ્યા એવા તમે, તે તમને જાણ્યા પ્રભુ અમે ॥૫૪॥
વળી અક્ષરધામ ગોલોક, એહાદિ બીજાં ધામ અશોક ।
તેનું ઐશ્વર્ય જે જે કહેવાય, તે તો સર્વે રહ્યું તમ માંય ॥૫૫॥
વળી પ્રકૃતિ પુરુષાદિ ધામ, અતિ ઐશ્વર્ય જે અભિરામ ।
તે તમારા ધ્યાન કરનાર, સર્વે દેખે છે તેહ મોઝાર ॥૫૬॥
વળી સહુ અવતાર સ્વરૂપ, એનાં ઐશ્વર્ય જે જે અનૂપ ।
તે તમમાં દેખે ધ્યાનવાન, માટે સહુના કારણ ભગવાન ॥૫૭॥
છો અવતારી જે અવતાર કહીએ, તેનાં ચરિત્ર તે તમારાં લહીએ।
એહ વાતમાં નથી સંદેહ, વળી કહીએ જણાય છે જેહ ॥૫૮॥
જેહ જન તમારા આશ્રિત, વૈરાગ્ય જ્ઞાન સ્વધર્મ સહિત ।

મહાત્મ્ય યુકત ભકિત અનન્ય, કરે તમારે પ્રતાપે જન ॥૫૯॥
એવો પ્રતાપ અતિ અપાર, તમે પ્રકટાવ્યો છે આ વાર ।
તે તો સહુ જાણે નરનાર, નથી છાની એ વાત લગાર ॥૬૦॥
એવા તમે જેને મળ્યા મહારાજ, તેને કરવું ન રહ્યું કોઈ કાજ ।
તોય રખાવો છો રૂડી રીત, કહું તેહ પરમ પુનિત ॥૬૧॥

ઇતિ શ્રીમદેકાન્તિકધર્મ પ્રવર્તક શ્રીસહજાનંદસ્વામિ શિષ્ય
નિષ્કુળાનંદમુનિ વિરચિતે ભક્તચિંતામણિ મધ્યે મુનિજને
રામકૃષ્ણાદિ અવતાર કરતાં શ્રીજી મહારાજનું અધિક સામર્થ્ય કહ્યું
એ નામે એકસોને પાંચમું પ્રકરણમ્ ॥૧૦૫॥